

Sanningen om 'promsen'

Det tycks idag råda allmän politisk enighet om att vårt skattesystem måste förändras och att detta bli bör ske genom en övergång från direkta till indirekta skatter. En allmän produktionsfaktorskatt, populärt kallad proms, har nyligen lanserats och enligt förslagsställarna skall denna skatt ha en rad positiva egenskaper. Det sätt på vilket promsen presenterats för allmänheten har emellertid gett upphov till stor förvirring om vad en övergång till proms verkligen skulle innebära.

I den mera vulgära reklamen för promsen presenteras den som en skatt, som i stället för att läggas på inkomsten, som inkomstskatten, eller på konsumtionen, som momsen, läggs på *produktionen*. Det är naturligtvis helt missvisande att se promsen som en skatt som tas ut av företagen, medan majoriteten av medborgarna (och väljarna) slipper undan en stor del av de tunga skattebördor de nu dignar under. Det är en enkel (men ändå svårsmält) sanning att alla skatter till syvende og sidst måste betalas av de enskilda medborgarna, och då främst av löntagarna, eftersom lönerna utgör bortemot 90 procent av nationalinkomsten.

Vid en rättvisande bedömning av promsen bör det från början slås fast att den egentligen fungerar precis som den nuvarande momsen. De marginella skillnaderna vad gäller behandlingen av investeringarna kan man bortse ifrån. Det är i båda fallen fråga om skatter som tas ut på förädlingsvärdet med företagen som direkta skattesubjekt. Till skillnad från tex arbetsgivaravgiften, som snarare borde kallas löne- eller arbetskraftsskatt, belastar i princip dessa skatter alla produktionsfaktorer lika.

Promsen har emellertid av sina förespråkare försetts med egenskaper som skulle göra den överlägsen momsen. Argumenten har varit ungefär följande. Det kan visserligen vara sant att momsen och promsen på lång sikt slår tämligen lika, men på kort sikt skiljer sig effekterna väsentligt. Medan momsen vältras framåt på priserna och alltså ger en obehaglig inflationistisk effekt, kommer promsen i första hand att vältras bakåt på företagen. Visserligen måste företagens ökade kostnader förr eller senare påverka löneutvecklingen, men det bör arbetsmarknadens parter ta hänsyn till vid sina bedömningar av utrymmet för lönehöjningar.

Hur stämmer detta resonemang med vårt påstående att skillnaderna mellan momsen och promsen är helt obetydliga? Det är i och för sig riktigt att det skatteförslag, i vilket promsen lanseras, kan tänkas leda till en övervältring på kort sikt av ovan angivet slag. Men det beror inte på att man väljer proms i stället för moms utan har helt andra orsaker. Inbakat i förslaget om proms ligger nämligen att exporten inte, som är fallet med momsen idag, skall vara befriad från skatt. Eftersom exportföretagen arbetar under hård konkurrens på världsmarknaden kan de inte låta skattehöjningar slå igenom på priserna utan att förlora sin konkurrenskraft. Övervältringen måste i stället ske bakåt. Men detta har alltså ingenting

med promsen som sådan att göra. Resultatet hade blivit precis detsamma om man föreslagit en motsvarande höjning av momsen och låtit den belasta även exporten.

Om nu avskaffandet av exportens skattebefrielse är den enda reella förändringen, varför då all denna uppståndelse kring promsen? Varför har det inte gjorts klart för allmänheten att promsen i princip inte är något annat än den moms vi redan har?

En möjlig tolkning är att promsen har lanserats just för att vända uppmärksamheten från det väsentliga i skatteförslaget, nämligen att övervältringsprocessen skall vändas genom att exporten inte befrias från skatt. Att komma med ett förslag som kan komma att tolkas som en skärpning av villkoren för den konkurrensutsatta delen av den svenska ekonomin verkar inte så välbetänkt i dagens kärva ekonomiska läge. Genom att skapa en illusion av att promsen är en helt ny skatt, som kan klara av problem som tidigare skatter inte klarade, vänds uppmärksamheten från exportens skattebelastning.

Med tanke på att förslaget om en allmän produktionsfaktorskatt i praktiken innebär en ytterligare skärpning av det totala skattetrycket är det viktigt att förslagets verkliga innebörd görs klar för allmänheten. I analogi med privata företag, som med olika övertalningsprogram försöker förmå konsumenterna att köpa deras produkter, kan vi se de politiska partierna som producenter av olika program för offentlig verksamhet. Deras sätt att sälja dessa program är att försöka få väljarnas förtroende. Vi är nog med att det privata näringslivet inte sprider vilseledande information om sina produkter. Däri ingår bla information om de verkliga kostnaderna vid ett köp, tex den faktiska räntan vid avbetalningsköp. Kostnaderna för olika reformsslag föreslagna av de politiska partierna täcks huvudsakligen av skatter. Eftersom kopplingen mellan reformförslagen och deras finansiering i allmänhet är mycket svag blir kostnadsinformationen bristfällig. Det blir inte lättare för den enskilde att orientera sig om kostnaderna för offentlig verksamhet, när det ständigt skapas nya skatter med nya namn.

